

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חֶמְדָּה יָמִימָה

HEMDAT YAMIM

פרשת שבוע תרומה תשע"ח

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חכמת שלמה – חכמה לגויים?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

הפטרת פרשת תרומה פותחת בהכרזה:

"וַיִּקְרָא נָתַן חֻקָּה לְשִׁלְמָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא" (מלכים א' ה' כו).

עיון בפסוקים מגלה נקודה האומרת דרשני. חכמת שלמה נזכרת כמה וכמה פעמים בפרק זה:

"וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חֻקָּה לְשִׁלְמָה וּתְבוּנָה הַרְבֵּה מְאֹד וְרָחֵב לֵב כַּחֲלוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם: וַתֵּרֶב חֻקְמַת שִׁלְמָה מִחֻקְמַת כָּל בְּנֵי קִדְם וּמִפְּלַח חֻקְמַת מִצְרַיִם: וַיַּחֲכֶם מִכָּל הָאָדָם מְאִיתָן הָאֲזֹרָחִי וְהַיְמָן וְכָל־כָּל וְדָרְדַע בְּנֵי מְחֹל וַיְהִי שְׁמוֹ כְּכָל הַגּוֹיִם סָבִיב" (שם, ט-יא).

חכמת שלמה הנזכרת בפסוקים אלה קשורה לחכמה אוניברסלית, הקשורה לאומות העולם ומרכזי המחקר - "האוניברסיטאות", ברחבי המזרח התיכון, ממצרים בדרום מערב, ועד לארץ בני קדם בצפון מזרח.

"וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ צוּר אֶת עֲבָדָיו אֶל שִׁלְמָה... וַיִּשְׁלַח שִׁלְמָה אֶל חִירָם לֵאמֹר: ... וְהִנְנִי אֹמֵר לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יִקְרָא אֱלֹהֵי כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יִקְרָא אֶל דָּוִד אָבִי לֵאמֹר בְּנֵךְ אֲשֶׁר אֶתֵּן תַּחְתֶּיךָ עַל כִּסְאֶךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁמִי: וְעַתָּה צִוֵּה וַיִּקְרָתוּ לִי אֲרָזִים מִן הַלְּבָנוֹן וְעֲבָדֵי יְהוָה עִם עֲבָדֶיךָ וְשֹׂכְרֵי עֲבָדֶיךָ אֶתֵּן לְךָ כְּכֹל אֲשֶׁר תֹּאמַר כִּי אֵתָּה יִדְעֶתָ כִּי אֵין בְּנֵי אִישׁ יָדַע לַכֶּתֶת עֲצִים כְּצֹדְנִים: וַיְהִי כַּשְּׁמַע חִירָם אֶת דְּבָרֵי שִׁלְמָה וַיִּשְׂמַח מְאֹד וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יִקְרָא הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן לְדָוִד בֶּן חֻקְם עַל הָעַם הָרַב הַזֶּה" (שם, טו-כא).

פסוקים אלה, כמו גם הפסוק הפותח את ההפטרה, עוסקים בחילופי מידע ויכולות טכנולוגיות בין שלמה המלך וחירם מלך צור. קשרים מדעיים אלה, אפשרו את המפעל ההנדסי העצום והמופלא של בנין המקדש, שעורר התפעלות בכל רחבי העולם. העיר צור, מלכה ושריה, שימשו גם הם כסמל בין לאומי לחכמה וידע, כמפורש בנבואת הנביא יחזקאל:

"בֶּן אָדָם אָמַר לְבָנָיִד צֹר... הִנֵּה חֻקְם אֵתָּה מְדַנִּיאל כֹּל סְתוּם לֹא עֲמָמוּךָ: בְּחֻקְמָתְךָ וּבְתַבְינָתְךָ עֲשִׂיתָ לְךָ חֵיל... בְּרִב חֻקְמָתְךָ בְּרַכְלֶתְךָ הַרְבֵּיתָ חֵילְךָ... בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל מֶלֶךְ צוּר וְאָמַרְתָּ לוֹ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יִקְרָא אֵתָּה חוֹתֶם תִּקְנִית מְלֵא חֻקְמָה וְכִלִּיל יָפִי" (יחזקאל כ"ח-ב, יב).
לכן, אין זה פלא ששלמה בחר דווקא בשיתוף פעולה עם חירם מלך צור, כדי לבנות את ירושלים כקרת מלך רב, ואת בית המקדש במרכזה.

אם אכן דברינו נכוחים, נוכל להציע מקור לדברי חז"ל ולהבין את דבריהם ביתר עומק. חכמינו לימדונו: "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמן, יש תורה בגוים אל תאמן" (איכה רבה (וילנא) פרשה ב' ג).

שיתוף פעולה מדעי וטכנולוגי עם חכמי אומות העולם יכול להביא תועלת מרובה ולהביא לקידוש שם שמים ברחבי העולם. כל חתן פרס נובל יהודי בכלל וישראלי בפרט, מייצג כיוון זה. כל פיתוח ישראלי שמביא תועלת לאנושות כולה הוא מבורך. מאמציה של ממשלת ישראל לחזק את מדינת ישראל גם מבחינה זו, יבורכו. הבה נתפלל כי נזכה לחזות בשוב ד' ציון ולראות את ירושלים גם כמרכז של תורה ורוחניות לכלל האנושות.

בשולי הדברים נעיר כי, כנראה שאין קשר בין חכמת שלמה, המתוארת ונזכרת בפרקנו, לבין בקשת שלמה והבטחת הקב"ה, המופיעה לפני משפט שלמה המפורסם:

"וַנִּתֵּן לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ לְשִׁפְטָא אֶת עַמְךָ לְהִבִּין בֵּין טוֹב לְרָע כִּי מִי יוּכַל לְשִׁפֵּט אֶת עַמְךָ הַכֹּבֵד הַזֶּה: וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי אֲדֹנָי כִּי שָׁאַל שִׁלְמָה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵלָיו יַעַן אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא שָׁאַלְתָּ לְךָ יָמִים רַבִּים וְלֹא שָׁאַלְתָּ לְךָ עֶשְׂרִי וְלֹא שָׁאַלְתָּ נַפְשׁ אִיבִיד וְשָׁאַלְתָּ לְךָ הִבִּין לְשֹׁמֵעַ מִשְׁפָּט... וַיִּשְׁמְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שִׁפֵּט הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי חֻקְמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לְעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: " (מלכים א' ט-יא, כח).

בפסוקים אלה מדובר על חכמת המשפט שעסקנו בה בשבוע שעבר ([פרשת משפטים](#)), ונעסוק בה בע"ה באחד השבועות הקרובים.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלבי"ע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ אסתר שמש ע"ה נלבי"ע כ' באב תשע"ז	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד	

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah
2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, עיר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

ארון

מבוסס על הערך: ארון, שבאנציקלופדיה התלמודית כרך ב של האנציקלופדיה התלמודית.

וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שֹׁטִים וְגו'. (כה, י)

הכיכד לא מנה הרמב"ם את עשיית הארון בתרי"ג המצוות?

היכן גנוז הארון היום?

מצות עשייתו. מצוה מן התורה לעשות ארון, לשום בו את לוחות העדות, שנאמר: וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שֹׁטִים (כאן), וְנָתַתְּ אֵל הָאֲרוֹן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתְּנֶה אֵלֶיךָ (להלן פסוק טז). רבים מן הראשונים מוני המצוות לא מנוה למצוה מיוחדת - אם משום שהיא בכלל עשית המקדש, שכל כלי המקדש בכללו (עי' ספר המצוות לרמב"ם עשה כ וחינוך מצוה צה, ועי' קנאת סופרים לסהמ"צ עשה לג); או משום שאינה מצוה הנוהגת לדורות, שלא נצטרך לעולם לעשות ארון שני, שהארון נגזר, ולעתיד ישוב אלינו (מגילת אסתר בסהמ"צ להרמב"ם עשה לג). ואף שלמה, שעשה את כל הכלים מחדש, לא עשה ארון חדש (ילקוט שמעוני פרשת תרומה). אבל הרמב"ן (בסהמ"צ עשה לג ובהוספותיו למנוי מצוות עשה) סובר שעשיית הארון נמנית למצוה בפני עצמה. ואף על פי ששאר הכלים, כגון שולחן, מנורה ומזבח אינם מצוות בפני עצמן, הרי זה משום שהם באים להכשר העבודה שנעשית בהם, ונכללים בכלל מצוות העבודות האלו; אבל הארון יצא למצוה בפני עצמה, שהרי אינו בא לשום עבודת המקדש, ואין שום מעשה ממעשי המקדש נעשה בו. ומצוה הנוהגת לדורות היא, שלעתיד כשימצאו הלוחות אם לא יהיה הארון עמהם, או אם ישבר ויפסד, מצוה עלינו לעשות ארון אחר.

מספר הארונות. נחלקו תנאים כמה ארונות היו:

(א) יש סוברים שהיו שני ארונות שהיו מהלכים עם ישראל במדבר - אחד שהיו בו שברי הלוחות, ואחד שהיה בו ספר תורה. זה שהיו בו שברי לוחות היה יוצא עמהם במלחמה, שנאמר: וְאֲרוֹן בְּרִית ה' נִסַּע לִפְנֵיהֶם (במדבר י לג); וזה שספר תורה מונח בו שרוי עמהם במחנה, שנאמר: וְאֲרוֹן בְּרִית ה' וּמִשָּׁה לֹא מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה (שם יד מד), הרי שהיה הארון שרוי בקרב המחנה (ספרי במדבר י לג; ירושלמי שקלים פ"ו ה"א וסוטה פ"ח ה"ג, ולפי גירסת הגר"א שם: הלוחות - במקום ספר תורה - נתונים לתוכו). זה שהיה יוצא עמהם למלחמה, משה עשה אותו, שנאמר: וְעָשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ (דברים י א); ואותו שעשה בצלאל לא היה יוצא עמהם למלחמה, אלא בימי עלי יצא ונענשו עליו ונשבה (רש"י דברים שם).

(ב) ויש חולקים וסוברים שלא היה אלא ארון אחד (רבנן בירושלמי שקלים וסוטה שם; משמעות הסוגיות בגמרא יומא ג ג ושם עב ב), והלוחות ושברי הלוחות היו מונחים בתוכו (בבא בתרא יד א). והארון שעשה משה לא היה אלא לשעה, ונגזר כשעשה בצלאל את השני, או שגם הכתוב וְעָשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ מכוון לארון שעשה בצלאל (רמב"ן דברים שם).

ואף הראשונים נחלקו: רש"י (במדבר שם ודברים שם) ותוס' (ערובין שם בשם ר"י) הכריעו כדעת הסוברים שהיו שני ארונות, אבל הרמב"ן והאבן עזרא (דברים שם) סוברים שאין זו אלא דעת יחיד; אבל לדעת חכמים אין שם אלא ארון אחד, והרי לא היה מקום במשכן ובמקדש לשני ארונות.

מקום גנייתו. נחלקו תנאים:

(א) יש סוברים שהארון נגזר במקומו, שנאמר (מלכים א ח ח): וַיִּבְרְאוּ רְאִשֵׁי הַבָּדִים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדָּבָר וְלֹא יִרְאוּ חוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה (רי' יהודה בן לקיש בתוספתא סוטה פ"יג ובבבלי יומא ג ג; עולא בשם רשב"י יומא שם ונד א; רשב"ל בירושלמי שקלים פ"ו ה"א); או שנגזר בלשכת דיר העצים שבמקדש (שקלים פ"ו מ"א; חכמים ביומא שם ובירושלמי שם), וכשנבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות (רמב"ם בית הבחירה פ"ד ה"א); ויאשיהו המלך גזזו, שנאמר: וַיֹּאמֶר לְלוֹאִים הַמְּבִנִים לְכֹל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַה' תָּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשָּׂא בְּפִתָּךְ, עֲתָה עֲבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל (דברי הימים ב לה ג) - הרי שגזזו את הארון (ברייתא יומא נב ב; רבי יהודה בן לקיש בתוספתא שם ובירושלמי שם; רמב"ם בה"ב פ"ד ה"א), שלא אמר לתתו בבית המקדש, שהרי שם היה עומד גם קודם לכן, אלא לגנייתו (רש"י יומא שם).

(ב) ויש סוברים שגלה לבבל, שנאמר: וְלִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר וַיִּבְאֵהוּ בְּבֵלָה עִם כָּלִי חֲמַדַּת בֵּית ה' (דברי הימים ב לו י), ונאמר בנבואת ישעיה לחזקיה: הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂאָה כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתְךָ וְאֲשֶׁר אֶצְרֹךְ אֲבִיתֶךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּבֵל לֹא יִוָּתֵר דָּבָר אֲמַר ה' (ישעיה לו ו) - אלו עשרת הדברות שבו (ר"א ור"ש תוספתא סוטה שם ובבבלי יומא ג ג ובירושלמי שקלים שם).

בבית שני לא היה הארון לדברי הכל, והוא אחד מחמשה ההבדלים שבין המקדש הראשון למקדש השני (יומא כא ב). ומכיון שנגזרו הלוחות, לא עשו ארון אחר, שהרי עיקר מצות עשית הארון אינו אלא כדי להניח שם את הלוחות (מנחת חינוך צה).

ארון. הארון שלוחות הברית היו מונחים בו.

הפרקים: א. מצות עשיתו; ב. מקומו; ג. תבניתו ומדתו; ד. בדיו וטבעותיו; ה. הדברים המונחים בו; ו. נשיאתו בכסף; ז. נגיעתו וראייתו; ח. זמנו

כרך ב עמודים קעד-קעט

דגם הארון
ע"פ מכון המקדש

<p>לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	---	---

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הדגולים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישי, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

New York, USA

ניו יורק, ארה"ב

תשרי תשס"ט

יחס ההלכה לחוק מוות מוחי נשימתי

שאלה

בהמשך לשאלתנו בעניין מוות מוחי והשתלות לב בפסקי מו"ר הגר"ש ישראלי, אנו פונים אליכם לבירור נוסף בנושא זה. אבקש את התייחסותכם לשאלות העקרוניות הבאות:
לדעת גדולי הפוסקים שחלקו על הגר"ש ישראלי, למחקרים בעניין תאים חיים במוח גם לאחר קביעת מוות מוחי, וכן למקרים שפורסמו בספרות הרפואית של אנשים שהמשיכו לחיות אחרי קביעת מוות מוחי - מה דעתכם בעניין החוק החדש שהתקבל בכנסת ישראל, בהסתמך על פסק הרבנות הראשית לישראל משנת תשמ"ז, כשמו"ר הגר"ש ישראלי כיהן כיו"ר ועדת ההלכה של הרבנות הראשית לישראל?¹

התשובה

קראנו בעיון את החומר הרב ששלחת לנו. ניכר מתוכו כי השקעת זמן רב בהכנתו. למדנו שוב את הסוגיות, עיינו מחדש בדברים שכתב מרן הגר"ש ישראלי, שגם פורסמו בשו"ת "במראה הבזק" (חלק ב). עיינו שוב בהחלטת מועצת הרבנות הראשית לישראל משנת תשמ"ז, ועיינו גם בחוק מוות מוחי-נשימתי, התשס"ח-2008, שהתקבל בכנסת ישראל ב"ז באדר ב' תשס"ח (24.3.08). להלן מסקנותינו:

א. מהסוגיות המרכזיות ומדעות הראשונים עולה כי הקריטריון לקביעת מוות על-פי ההלכה הוא הפסקת נשימה (כל הבדיקות המופיעות בש"ס מכוונות כנראה לקריטריון זה). גם במקום שמופיע עניין הדופק (פעילות הלב) הוא קשור לנשימה, שכן כך הבינו בזמנו את מקור הנשימה, וכמבואר באריכות בשו"ת "חכם צבי"². מה גם שבסוגיה בירושלמי, וגם לפי דעת רוב הראשונים, בדיקת הלב אינה נזכרת כלל בסוגיה המרכזית ביומא³, מכל מקום להלכה נפסק ברמב"ם, בטור ובשו"ע שהכול תלוי בנשימת האף. מובן שהכוונה להפסקת נשימה בלתי הפיכה, לכן מופיעות, בעיקר בדברי האחרונים, דרישות נוספות, כמו "מונח כאבן" וכדו', שמוכיחות שאכן הפסקת הנשימה היא מוחלטת ובלתי הפיכה, ואיננה הפסקה למראית עין או לזמן קצר. שיטות האחרונים החשובות הדורשות גם דום לב, מטרתן כנ"ל להבטיח שאכן הפסקת הנשימה היא בלתי הפיכה.

ב. כל שיטות האחרונים מסכימות ביניהן על דבר אחד, כיוון שכנראה יש רופאים רבים הקובעים מוות שלא על-פי ההלכה, יש צורך להבטיח כתנאי להסכמה להשתלות שלאחר המוות כי אכן קביעת המוות תתאים לדרישות ההלכה. לכן דרשו כל האחרונים, כולל מרן הגר"ש ישראלי והגר"א שפירא, הגר"מ אליהו, ומועצת הרבנות הראשית יחד עם הגר"נ גולדברג, הראשון לציון הרב עובדיה יוסף והראשון לציון הגר"ש עמר, שותפות של רב בקביעת המוות, או שותפות של רופאים שקיבלו הכשרה מרבנים שהוסמכו לכך. חשדנות מוצדקת זו, שנתייחס אליה גם בהמשך דברינו, הביאה את הגר"ש אלישיב ואת הגר"ש וואזנר, ובזמנו את ה"הציץ אליעזר", להוסיף תנאים נוספים על הנודרש על-פי הסוגיות.

ג. כל מה שנכתב על-ידי הפוסקים בדבר רצח כפול בהשתלת לב איננו רלוונטי כיום מצד המושתל. החשש בזמן הזה הוא רק מצד התורם, ותלוי בהכרעה ההלכתית ובביטחון כי התהליך נעשה על-פי ההלכה. מבחינה רפואית ההיפך הוא הנכון – כבר זמן רב שההשתלות הפכו למכשיר המציל נפשות רבות. חייהם של מושתלים רבים ניצלים, והם זוכים גם לאיכות חיים אף-על-פי ש"אין דוחין נפש אחת" גם כדי להציל נפשות רבות, אם יש ביכולתנו להבטיח כי האיברים יילקחו אחרי קביעת המוות על-פי ההלכה – יש כאן מצווה גדולה של הצלת נפשות, שאי אפשר להתעלם ממנה. אחריות כבדה זו מוטלת על כתפי הפוסקים.

ד. בדבריהם כתבתם כמה פעמים בשם כמה פוסקים חשובים כי ייתכן שהם יתירו לקחת תרומת איברים, אף-על-פי שיאסרו לתרום. על כגון זה נאמר "חכמים הזהרו בדבריהם". פרסום דברים שכאלה איננו רק חילול השם שאין כמותו, אלא שהוא עלול להביא למצב של פיקוח נפש דרבים, אנטישמיות נוראה וחרם על יהודי העולם, בטענה המוצדקת, פשוטה והאנושית כי מי שאינו תורם – איננו רשאי לקבל תרומות. על כן הכרעה מסוג שכזה מסוכנת ביותר, אין לה כל מקום ואסור לפרסמה אפילו בדברים שאינם מיועדים לפרסום.

ה. הטענה כי יש אנשים שהוגדרו כמתים לאחר שעברו מוות מוחי והם חיים בינינו איננה טענה כלפי שיטת מרן הגר"ש ישראלי וחבריו. זאת כיוון שהדרישות על-פי הפרוטוקול שנתקבל על-ידי מועצת הרבנות לישראל בזמנו ועל-ידי כנסת ישראל לאחרונה באות אכן להבטיח כי מציאות כזאת תהיה מן הנמנעות. יתר על כן, גם לאחר קביעת מוות לבבי, המוסכם על כל הפוסקים, היו לא מעט מקרים שבהם אנשים חזרו לחיות. כל זה נובע מטעויות של רופאים, שוודאי יש לעשות מאמץ למונעו, אך אין זה משנה את העקרון כלל ועיקר. הרי על כך בנויה תשובת ה"חתם סופר"⁴, שבזמנם היו טעויות נפוצות של רופאים, ובכל זאת כתב ה"חתם סופר" שכל רוחות שבעולם לא יזיזונו מקביעת ההלכה העקרונית.

ו. הבדיקה שנערכה לאחרונה בעניין מציאת תאים חיים במוח לאחר קביעת מוות מוחי, גם היא איננה רלוונטית לדיונונו, מכמה סיבות:

1. גם בגוף מת יש תאים שחיים זמן אחרי הקבורה.

2. מחקר זה לא נעשה במוחות של אנשים שנקבעו כמתים על-פי הפרוטוקול שקבעו מרן הגר"ש ישראלי ומועצת הרבנות הראשית.

3. הדרישה שכל תאי המוח יהיו מתים אין לה מקור הלכתי בחז"ל. היא אמנם מופיעה בדברי הגרש"ז אויערבך, ואולי גם בדברי הגר"מ פינשטיין, כנראה רק כדי להבטיח שהמצב בלתי הפיך מבחינת הנשימה. לית מאן דפליג כי אחרי הבדיקות שנערכות על-פי הפרוטוקול שהציעו מרן הגר"ש ישראל זצ"ל וחבריו, שכנסת ישראל אימצה בחוק החדש, מובטח כי אכן המצב בלתי הפיך.
  4. לא מצינו בשום מקום בהלכה שמתחשבים בממצאים מיקרוסקופיים, כמבואר באריכות בדברי הפוסקים⁵.
  5. גם לאחר מוות לבבי ימצאו תאים חיים רבים בלב, ואין מי שיאמר שהאדם איננו מת עד שכל תאי הלב ימותו. אם כן מאי שנא ביחס למוח?
  6. אין במחקר האמור תיאור מפורט על צורת המוח בהסתכלות בעין רגילה, ויש להניח שאילו בדקו את המוחות לאחר מוות מוחי על-פי דרישות הגר"ש ישראל זצ"ל וחבריו, ועל-פי דרישות החוק הישראלי החדש – היו רואים מוח ממוסמס, וכפי שדרשו הגרש"ז אויערבך והגר"מ פינשטיין.
4. אנו מציעים לרבני ארה"ב בפרט ולרבני שאר העולם בכלל לאמץ את הנוסח של החוק החדש שנתקבל בכנסת ישראל ולפרסם תמיכה בו. החוק מכיר בקביעת מוות על-פי מוות מוחי, שמוביל להפסקה בלתי הפיכה של הנשימה, על-פי קריטריונים מחמירים ביותר מבחינה רפואית, וכולל גם פיקוח של רופאים שהוכשרו בידי רבנים שהוסמכו לכך. מי שירצה לסמוך על גדולי ישראל שתמכו ותומכים בהכרעה הלכתית זו – יש לו בהחלט על מי לסמוך. לכן יש חיוב לתמוך בשיטה זו. החוק מאפשר גם למי שרוצה להחמיר (ולהקל באותו זמן) וללכת על-פי השיטות הדורשות גם דום לב, לדרוש המשך הטיפול בחולה גם לאחר קביעת מוות מוחי. בכך יצאנו ידי חובת כולם.
- ח. נוסף כי גם לשיטת הפוסקים על-פי שיטת הגרש"ז אויערבך ניתן להתיר מבחינה הלכתית תרומות איברים בדרך הבאה (שיש לבדוק אותה גם בהיבט הרפואי): לשיטתו, חולה במצב של מוות מוחי שאיננו נושם (אפילו רק על-ידי בדיקת נוצה על-יד האף), והוא נושם רק בגלל שהוא מחובר למכונת הנשמה – מותר לנתקו מן המכשיר⁶. לאחר שינותק מן המכשיר גם לבו יפסיק לפעום, ואז הוא יוגדר כמת לכולי עלמא. לאחר זמן (מספיק קצר על-פי ההלכה, ולא ארוך מדי, על-פי הדרכת הרופאים) יחובר שוב האדם למכונות, כדי להבטיח שהאיברים הפנימיים ימשיכו להיות ראויים להשתלה, ורק אז יתחיל תהליך לקיחת האיברים להשתלה.

¹ הערת המערכת: לשאלה צורף חומר רב הנוגע לשאלות אלה.

² ס"י עז. עיינו גם במאמרו של הרב רא"ם הכהן ראש ישיבת "עתניאל", (יתפרסם בקרוב).

³ פה ע"א

⁴ יו"ד ס"י שלח

⁵ עיינו לדוגמה בשו"ת "יביע אומר" (ח"ד יו"ד ס"י כ).

⁶ כמבואר בשו"ת "מנחת שלמה" (ב ס"י פו אות ה עמ' רסג).

שם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

הרב אביחי ניסן בן חיה	רועי משה אלחנן בן גיינה דבֿרה	אליעזר יוסף בן חנה ליבא
דוד חיים בן רסה Rassa	יהושפט יחזקאל בן מילכה	ליליאן בת פורטונה
רבקה רינה בת גרונה נתנה	פריאל דפנה חיה בת שרה	יפה בת רחל יענטע
מאירה בת אסתר	יוסף (יוסי) בן חנה	
בתוך שאר חולי עם ישראל		

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמים וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

